

Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων

Φιλοσοφική σχολή

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Ηράκλειο Κρήτης: Μινωικός λαξευτός τάφος στον Πόρο-Κατσαμπά

Όνοματεπώνυμο: Νατσούλη Σοφία Θεοδώρα

Μάθημα: Εισαγωγή στον Μινωικό πολιτισμό

Διδάσκων: Α. Βλαχόπουλος

{1}

Περιεχόμενα:

Εισαγωγή.....	3
Ιστορικό πλαίσιο ανασκαφής.....	3
Ι.Λαξευτός τάφος στον Πόρο Ηρακλείου.....	4
Ανασκαφικές παρατηρήσεις.....	4
Κτερίσματα.....	6
α)Αγγεία.....	6
β)Κοσμήματα.....	9
γ)Λοιπά αντικείμενα.....	11
Νεκρικά φορεία.....	12
Επίλογος.....	13
Βιβλιογραφία.....	14

Εισαγωγή

Το Πρωτομινωικό ταφικό σύνολο που εντοπίστηκε δέκα χιλιόμετρα μακριά από το σημερινό Ηράκλειο στη θέση Πόρος-Κατσαμπάς, δυτικά του ποταμού Καιράτου, αποτέλεσε μια από τις πρωιμότερες ενδείξεις ότι η Κρήτη διέθετε από νωρίς σημαντικό επίγειο στις συναλλαγές υλών. Αυτή η ανακάλυψη συσχετιζόταν με τις ενδείξεις μιας εκτεταμένης μινωικής εγκατάστασης στα παράλια της προαναφερόμενης θέσης. Τα σημάδια μιας μόνιμης εγκατάστασης στον μινωικό λιμενικό οικισμό ανατολικά του Ηρακλείου λάμβαναν τη μορφή, εκτός ταφικών συνόλων, ενός μεγάλου φάσματος ευρημάτων. Λόγω αυτού του μεγαλείου πληροφοριών που έγιναν γνωστές μόνο από σύντομες αναφορές σωστικών ανασκαφών μόνο οι σύγχρονες έρευνες αποδίδουν, και συνοπτικά, έναν ακριβή προσδιορισμό του μινωικού ναύσταθμου εισαγωγής πρώτων υλών.

Ιστορικό πλαίσιο ανασκαφής

Η πρώτη αναφορά στον οικισμό πραγματοποιήθηκε μέσα από τις παρατηρήσεις του Franchet, ο οποίος το 1912 παρατήρησε λαξεύματα στον λόφο της Τρυπητής. Όμως μια πιο ακριβής περιγραφή της σημασίας της θέσης έγινε επί εποπτείας του Βρετανού αρχαιολόγου Sir Arthur Evans¹ που, όντας γνώστης της κνωσιακής τοπογραφίας, κατέδειξε τη σημασία του Πόρου και πραγματοποίησε την πρώτη επιφανειακή έρευνα στη θέση περίπου τη δεκαετία του 1920. Παράλληλα έθεσε σε εφαρμογή δοκιμαστική ανασκαφή για την εύρεση σφραγισμάτων στα "Ανεμομύλια", που επέβη ανεπιτυχώς. Στη σπουδαία αυτή ερευνητική απόπειρα, έρχονται να συμβάλλουν στον εντοπισμό τυχαίων ευρημάτων σωστικές ανασκαφές που διεξάγονταν από το 1989, μέχρι πρόσφατες ημερομηνίες. Μπορούν όμως να τονιστούν συνοπτικά και τα διάφορα τυχαία ευρήματα που εντοπίζονταν έπειτα από τη δραστηριοποίηση του Evans στην περιοχή.

Συγκεκριμένα, το 1926, ο Μαρινάτος κάνει αναφορά σε ευρήματα και μινωικούς τοίχους ανατολικά του Καιράτου. Στο διάστημα ανάμεσα στις δεκαετίες του 1930 και 1940 βρέθηκαν κομμάτια ταφικών δομών της Υστερομινωικής περιόδου. Ακολούθησε ο Αλεξίου με την εικοσαετή του έρευνα με αφετηρία το 1950, επηρεασμένος από τη μελέτη του Evans. Το 1959 ο Σακελλαράκης ανέσκαψε λαξευτό τάφο νότια της Λεωφόρου Ικάρου, ο οποίος δεν αποδείχθηκε ως ο μοναδικός, καθώς τα επόμενα χρόνια ήρθαν στο φως διάφοροι τάφοι της ίδιας μορφής. Μέρος από αυτές τις μαζικές ανακαλύψεις, δηλαδή τον λαξευτό τάφο που ανακαλύφθηκε το 1967 από την Πολύμνια Muhly, πρόκειται να αναλύσω στη συνέχεια. Το χρονικό μέρος που χαρακτηρίζεται ως η απαρχή μιας συστηματοποιημένης έρευνας, αποτελεί το έτος 1988. Τότε, η Εφορεία Αρχαιοτήτων καθιέρωσε συστηματικό αρχαιολογικό έλεγχο στην περιοχή αυτή ανατολικά του Ηρακλείου, που άρχισε να παρουσιάζει ένα ενιαίο πολιτισμικό σύνολο. Έτσι, οι σωστικές ανασκαφές που διεξήγαν το 1989, κατέγραψαν μια νέα σειρά στοιχείων σχετικά με τον λιμενικό οικισμό, καθώς και το αντικείμενο αυτής της έρευνας: το Νεοανακτορικό Νεκροταφείο².

{3}

1. Π. Muhly, 1992, *Μινωικός λαξευτός τάφος στον Πόρο Ηρακλείου*, σελ.29.

2. Ν. Δημοπούλου-Ρεθεμιωτάκη, 2004, *Το επίγειο της Κνωσού στον Πόρο-Κατσαμπά*, τομ.12, σελ.12.

Μια πιο πρόσφατη αναφορά δίνει η Εφορεία Προϊστορικών Αρχαιοτήτων το 2002, που κατά τη διάρκεια κατασκευής δικτύου ύδρευσης, εντοπίστηκε λαξευτός σπηλαιώδης τάφος στα προάστια Πόρου-Κατσαμπά. Ο τάφος περιλαμβάνεται στους δέκα έως σήμερα λαξευτούς του Νεοανακτορικού νεκροταφείου, όμως δεν έδωσε σημαντικές πληροφορίες λόγω της έλλειψης in situ ταφών και μικρού μεγέθους κτερισμάτων, που αν και καλοδιατηρημένα, δεν προσέφεραν υλικό που μέχρι τότε δεν είχε καλυφθεί από προγενέστερες έρευνες. Ταυτόχρονα ήταν ο μικρότερος όλων των τάφων σε μέγεθος (55τ.μ.) και ο περισσότερο σχηματικά ακανόνιστος εξαιτίας των συλήσεων που είχε υποστεί με το πέρασμα των χρόνων. Όσον αφορά την έλλειψη σε in situ ταφές, αντίθετα με τις νεκρικές ταφές που είχαν καταγραφεί στις υπόλοιπες θέσεις, σωροί ανάτακτων οστών εντοπίστηκαν σε ορισμένα μέρη του μικρού αυτού υπόγειου τάφου, κοντά στα τοιχώματά του.

I.Λαξευτός τάφος στον Πόρο Ηρακλείου

Συγκρίνοντας τους μεγάλους σε όγκο και σημασία λαξευτούς τάφους που βρέθηκαν στην περιοχή του Πόρου, ανατολικά του Ηρακλείου, ξεχώριζε σε ευρήματα ο τάφος που βρέθηκε το 1967. Την εποχή εκείνη η γνώση περί των λαξευτών ταφικών συνόλων ήταν ακόμη ελλιπής, γεγονός που αύξησε τη σπανιότητα του τάφου και ώθησε τους ερευνητές να ασχοληθούν σε μεγαλύτερο βαθμό με τη μελέτη αυτού που ενδέχεται να χαρακτηριστεί ως το μοναδικό νεοανακτορικό νεκροταφείο στην Κρήτη. Έτσι το 1984/5, το Αμερικανικό Αρχαιολογικό Ινστιτούτο χρηματοδότησε τη μελέτη αυτού του τάφου στο προάστειο του Ηρακλείου.

Οι ενδείξεις τόσο του Π 1967 όσο και των υπόλοιπων ταφών που βρέθηκαν στην περιοχή κοντά στις σημερινές οδούς Τρίτωνος και Ικάρου, σχημάτισαν την εικόνα μιας ταυτόχρονης χρήσης στα όρια μιας λαξευμένης σειράς από τον νότο προς τον βορρά. Λαμβάνοντας υπόψη τα δείγματα κεραμικής των ταφών, είναι πιθανή η χρήση τους να ταυτίζεται με την ΥΜΙ (Υστερομινωική) περίοδο. Όσα ευρήματα ΥΜΙΙΙ σημειώθηκαν από τους ερευνητές, ίσως αποτέλεσαν απορριμματικά επακόλουθα σύλησης.

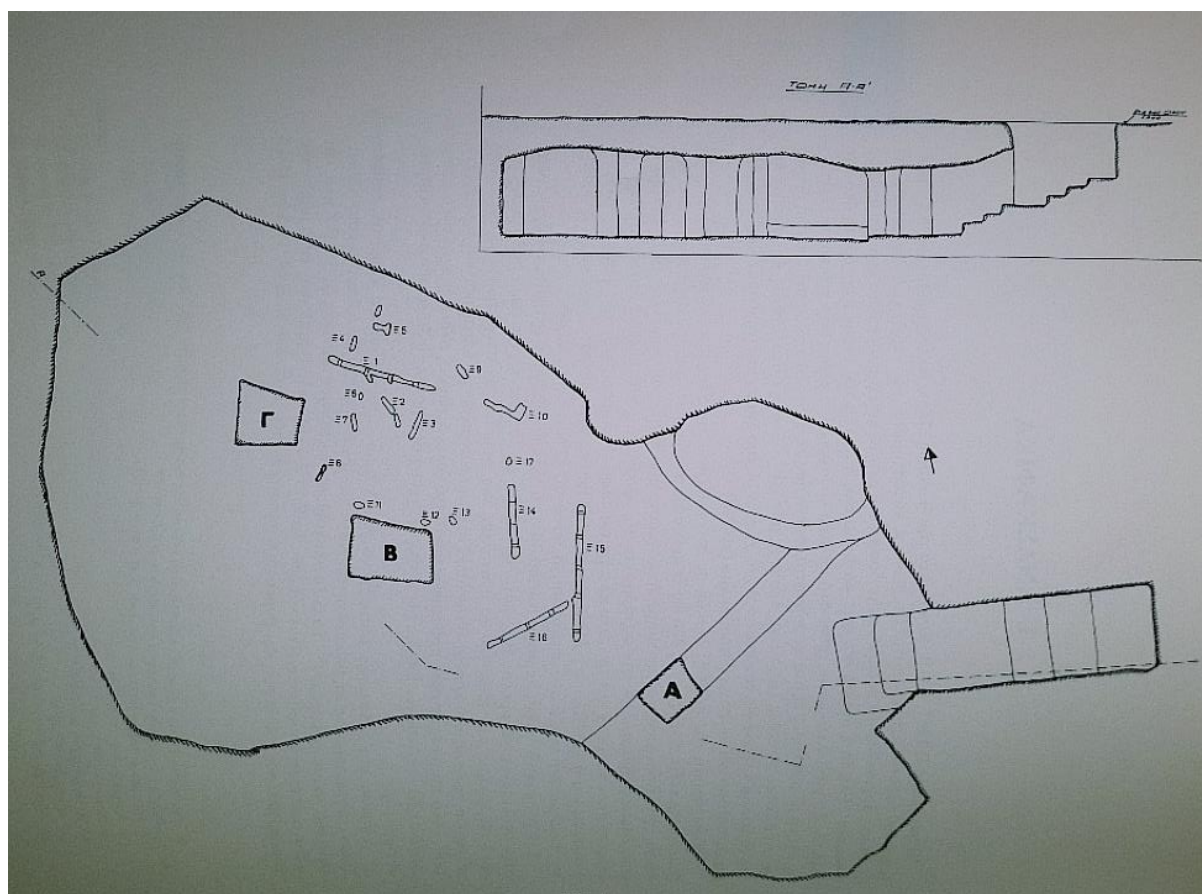
Ανασκαφικές παρατηρήσεις

Η έρευνα του Π 1967 είχε διάρκεια είκοσι ημερών. Η ανασκαφή του άρχισε πρώτα από τον θάλαμο, την οροφή του οποίου μπορούσαν να διακρίνουν οι ερευνητές από την αρχή των σωστικών ανασκαφών. Ο τάφος είχε ελλειψοειδές σχήμα με τον κύριο άξονά του προσανατολισμένο από τα ανατολικά στα δυτικά. Τα υπόλοιπα τμήματά του ήταν γεμάτα χώμα και πέτρες, που προκάλεσαν αναστάτωση λόγω των διασκορπισμένων καταλοίπων από ξύλα, αγγεία και οστά, ως απόρροια σύλησης του τάφου από τυμβωρύχους.

Η αρχιτεκτονική του μορφή χαρακτηρίστηκε από την Α. Λεμπέση ως "συνδυαστικός κρίκος ανάμεσα στους ΜΜ σπηλαιώδεις τάφους του Μαύρου Σπηλαίου και τους θαλαμοειδείς της ΥΜΙΙΙ περιόδου". Το ακανόνιστο σχήμα του τάφου πιθανόν να οφείλεται στη σταδιακή και εμπειρική λάξευση με την οποία κατασκευάστηκε, που δεν πραγματοποιήθηκε βάσει ενός συγκεκριμένου προσχεδίου.

Η προχειρότητα του σχεδίου φάνηκε και από τους διαχωριστικούς τοίχους που χτίστηκαν σε μεταγενέστερο στάδιο, μειώνοντας τον ευρύχωρο χαρακτήρα του τάφου, δίνοντας στοιχεία για μια έντονη επιθυμία οργάνωσης.

Στην κάτοψη γίνεται αντιληπτή η αφηρημένη λάξευση του χώρου, από την οροφή μέχρι τα τοιχώματα. Δρόμος μήκους 3,70μ. οδηγούσε σε είσοδο με τοξωτό υπέρθυρο και τρία σκαλοπάτια που κατέληγαν στον προθάλαμο. Η εικόνα του προθάλαμου είχε αλλοιωθεί λόγω της σύλησης, οπότε βρέθηκαν οστά και απορρίμματα της περιόδου έπειτα της εγκατάλειψης του τάφου. Στρώματα επιφανειακής επίχωσης του προθάλαμου εμπόδιζαν περαιτέρω την έρευνα, καθώς εμπόδιζαν την είσοδο στον χώρο. Αυτά αφαιρέθηκαν μέσω επακόλουθης ανασκαφής. Ο θάλαμος είχε ελλειπτικό σχήμα με αισθητά μειωμένο πλάτος κοντά στον λαξευτό, γεμάτο μπάζα λάκκο-αποθήκη τριών στρωμάτων. Τα οστά που βρέθηκαν στον θάλαμο ήταν συγκεντρωμένα σε σωρούς, αντίθετα με τα υλικά ευρήματα που είχαν διασκορπιστεί λόγω των τυμβωρύχων. Όσα αγγεία σώθηκαν ήταν σχεδόν στην ολότητά τους κατεστραμμένα.

εικ.1

Κάτοψη του τάφου στην οποία έχουν σημειωθεί μόνο τα επιφανειακά ευρήματα μετά το τέλος της έρευνας.

{5}

Κτερίσματα

Από την αρωγή που προσέφερε η καταγραφή των αντικειμένων του Π 1967 στον κατάλογο του Μουσείου Ηρακλείου, γίνεται αντιληπτή η κατάταξή τους σε κατηγορίες με βάση όμοιων κριτηρίων. Τα αγγεία, τα κοσμήματα και οι σφραγίδες αποτελούν μια θεματική ενότητα, ενώ τα υπόλοιπα ευρήματα χωρίστηκαν με βάση το υλικό κατασκευής τους. Για παράδειγμα, τα μεταλλικά αντικείμενα ανήκαν στην κατηγορία των "χάλκινων" αντικειμένων, διότι δεν είχε γίνει βαθύτερη ανάλυση για το ακριβές μέταλλο που χρησιμοποιήθηκε για το καθένα από αυτά.

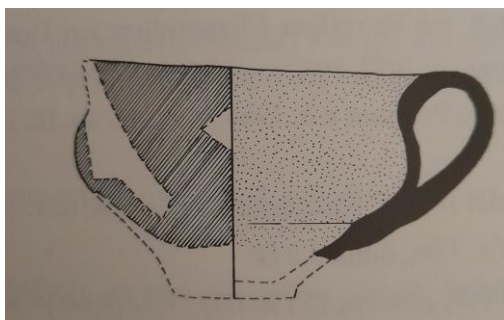
α)Αγγεία

Τα αγγεία χωρίστηκαν σε δύο μεγάλες υποκατηγορίες με κυρίαρχη βάση το μέγεθός τους και όχι το υλικό παρασκευής τους, σε ανοικτά και σε κλειστά. Το υλικό που χρησιμοποιήθηκε στον μεγαλύτερο βαθμό ήταν ο πηλός. Από τα 233 αγγεία που μελετήθηκαν, έγινε διάκριση τριών ειδών πηλού: ο πιο σύνηθες και πιο διαδεδομένος αποτελούσε ο πορτοκαλής κνωσιακός πηλός, ο ρόδινος και ο λευκός λιγότερο συχνά, ενώ ο κόκκινος εμφάνισε ακόμα πιο περιορισμένα δείγματα. Το χρώμα του πηλού δεν ταυτίζονταν με την ποιότητά του, καθώς όλα σχεδόν τα είδη ήταν χονδρόκοκκα και ανάμεικτα με πλήθη χαλικιών, βότσαλων και όστρεων. Από τα ελάχιστα αγγεία από λεπτόκοκκο, μαλακό πηλό, χαρακτηρίζονταν εύκολα από το έντονο μαύρο τους χρώμα που απολεπίζονταν γρηγορότερα από τα υπόλοιπα χρωματικά σύνολα.

Από τα 16 κύπελλα με διακοσμητικούς τύπους της πρώτης ΥΜ περιόδου, γίνεται αντιληπτή η βελτίωση του υλικού και της τεχνικής παρασκευής των αγγείων όχι μόνο από λεπτόκοκκο πηλό, αλλά και χονδρόκοκκο. Αυτά παρουσίασαν περισσότερο ομαλά τοιχώματα από τα προγενέστερά τους χονδρόκοκκα αγγεία, όμως η βάση τους παρέμενε ασταθής.

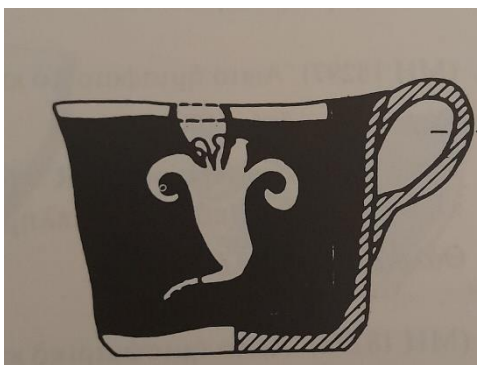
Η χρονολόγηση των αγγείων αυτών παρουσίασε ορισμένα προβλήματα ως προς την αναγνώριση της ακριβούς περιόδου κατασκευής τους. Σε πιο γενικό πλαίσιο, οι ερευνητές τα εντάσσουν στα πλαίσια της νεοανακτορικής εποχής, με τις διάφορες φάσεις τους να παραμένουν ασαφείς αντίθετα με τις προσπάθειες ένταξής τους στη ΜΜΙΙΙ φάση από τον Evans και στην κνωσιακή κεραμική από νεότερους μελετητές. Συγκρίνοντας τα κτερίσματα με τα αγγεία των μεγάλων ανακτορικών κέντρων της μινωικής περιόδου, ενδέχεται η πιθανή διάκρισή τους στη ΜΜΙΙΙ με ΥΜΙ φάση. Δύσκολα επίσης γίνεται η έκβαση σε συμπεράσματα σχετικά με την εξέλιξη της νεοανακτορικής κεραμικής, αφού τα αγγεία απαντούσαν μόνο στην παράδοση του γεωγραφικού τους τόπου. Όμως, υπάρχουν και ομάδες αδιάταραχτων από τη σύληση αγγείων, που μαρτυρούν ένα είδος αδιάκοπης τεχνικής εξέλιξης.

Ακολουθεί μια συνοπτική παρουσίαση ορισμένων αγγείων του Π 1967:

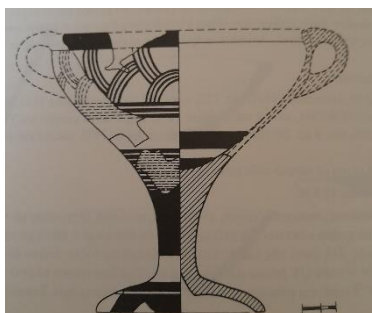
εικ.2

Ημισφαιρικό κύπελλο, σχέδιο και φωτογραφία. Ύψ. 6,3εκ., Διάμ. 9,8εκ. Ανοικτός καστανός πηλός, ολόβαφο με μαύρο χρώμα, παρουσιάζει φθαρμένη επιφάνεια. Ανοικτό αγγείο.

εικ.3

Κυλινδρικό κύπελλο, σχέδιο και φωτογραφία. Ύψ. 6,6εκ., Διάμ. 9,1εκ. Ανοικτός καστανός πηλός, ολόβαφο μαύρου χρώματος, με λευκό φυτικό σχέδιο κρίνων. Ανοικτό αγγείο.

εικ.4

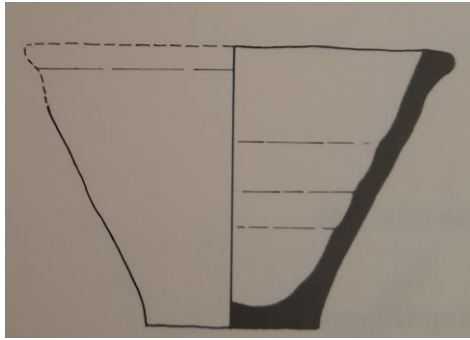
Κύλικα με υψηλό πόδι, σχέδιο και φωτογραφία. Ύψ. 16,4εκ, Διάμ. 15,8εκ. Λεπτόκοκκος πηλός κίτρινου χρώματος. Γεωμετρική διακόσμηση με κόκκινο χρώμα. Ανοικτό αγγείο.

{7}

2.Π.Μuhly,1992, *Μινωικός λαξευτός τάφος στον Πόρο Ηρακλείου*, σελ.42, εικ.6.

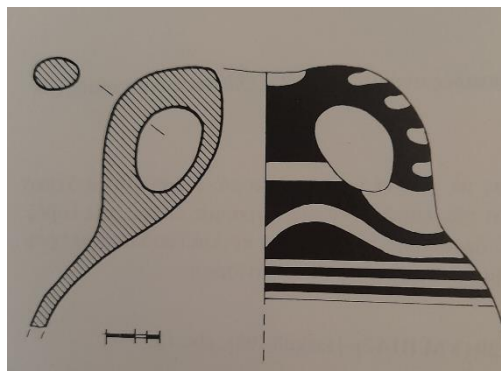
3. Π.Μuhly,1992, *Μινωικός λαξευτός τάφος στον Πόρο Ηρακλείου*, σελ.51,εικ42.

4. Π.Μuhly,1992, *Μινωικός λαξευτός τάφος στον Πόρο Ηρακλείου* ,σελ.76, εικ.187.

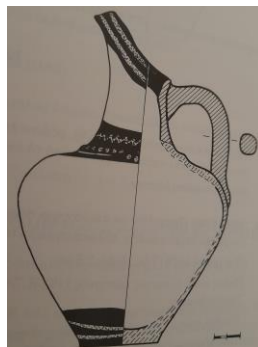
εικ.5

Κωνικό κύπελλο. Ύψ.7εκ., Διάμ.10,5εκ. Λεπτόκοκκος πηλός ρόδινος, παρουσιάζει ελλείψεις στα τμήματά του. Ανοικτό αγγείο.

εικ.6

Αμφορέας με χαμηλό λαιμό, ελλειψοειδές στόμιο και λαβές. Ύψ.9,9εκ. Κοκκινοκάστανος πηλός, ολόβαφα μαύρο, διακοσμημένο με λευκά γεωμετρικά σχέδια. Κλειστό αγγείο.

εικ.7

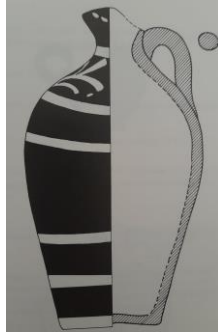
Ραμφόστομη πρόχους κωνικού σώματος. Ύψ.18,5εκ. Διάμ.12,6εκ. Λεπτόκοκκος πηλός. Μαύρες ολόβαφες γραμμές και λευκές λεπτομέρειες στο στόμιο, τη λαβή και τη βάση του λαιμού. Κλειστό αγγείο.

{8}

5. Π.Μυηly,1992, *Μινωικός λαξευτός τάφος στον Πόρο Ηρακλείου*, σελ.74, εικ.182.

6. Π.Μυηly,1992, *Μινωικός λαξευτός τάφος στον Πόρο Ηρακλείου*, σελ.88, εικ.229.

7. Π.Μυηly,1992, *Μινωικός λαξευτός τάφος στον Πόρο Ηρακλείου*, σελ.85, εικ.222 .

εικ.8

Ραμφόστομη πρόχους. Ύψ. 31,8εκ. Διάμ. 17εκ. Κοκκινοκίτρινος πηλός. Ολόβαφο μαύρο με λευκά γεωμετρικά σχήματα να το κοσμούν. Λείπουν τμήματα από το σώμα και τη λαβή του. Κλειστό αγγείο.

Μέσα σε όλο τον ταφικό περίγυρο εντοπίστηκαν επίσης απορρίμματα αγγείων και οστράκων. Που μαζί με τα προαναφερόμενα σύνολα, μαρτυρούν ότι στην εποχή της Ύστερης Χαλκοκρατίας υπήρχαν κέντρα μαζικής παραγωγής αγγείων.

β)Κοσμήματα

Τα κοσμήματα που βρέθηκαν ήταν λιγότερα από τα υπόλοιπα κτερίσματα, είτε λόγω των τυμβωρύχων, είτε από κλοπές που έγιναν τη περίοδο κατάθεσής τους από τους συγγενείς των θανόντων. Η ποικιλία των υλικών κατασκευής των κοσμημάτων προδίδουν πως όσοι ήταν ιδιοκτήτες του τάφου είχαν σημαντική περιουσία στην κατοχή τους.

Στην κυρίαρχη κατηγορία ευρημάτων βρισκόταν οι χάντρες από πολύτιμους λίθους και γυαλί, που στόλιζαν κοσμήματα κυρίως από χρυσό και ασήμι. Λίγα ήταν τα κοσμήματα διαφορετικών μετάλλων που βρέθηκαν από την ομάδα ερευνητών. Μεγαλύτερη θέση στις καταγραφές απαρτίζουν τα σκουλαρίκια από τη Μεσομινωική μέχρι την Ύστερομινωική περίοδο, που χρησιμοποιούσαν απλό κρίκο, όπως συνήθιζαν σε περιοχές εκτός των νησιών του Αιγαίου. Όμως τα σκουλαρίκια του Π 1967 δεν ήταν κατασκευασμένα με τη χρήση μήτρας, σε αντίθεση με τα παραδείγματα που έχουν αντληθεί από το αιγιακό πρόγραμμα κοσμηματοτεχνίας.

Συγκεκριμένες από τις πιο σημαντικές εντυπώσεις διέγειραν οι χάντρες. Για να διακοσμηθούν, φάνηκε ότι χρησιμοποιήθηκαν, εκτός από γεωμετρικά σύνολα, παραστάσεις υδρόβιων πουλιών, γεγονός που αποτελούσε σπάνιο στον αιγιακό κόσμο της περιόδου. Την ΥΜ περίοδο, ήταν συχνό φαινόμενο η συσχέτιση υδρόβιων πουλιών με παπυροειδή φυτά, όπως φάνηκε στον διάκοσμο των χαντρών του Π 1967.

{9}

Τα υδρόβια φυτά που πρωταγωνιστούν στις παραστάσεις αυτές, ταυτίστηκαν με κρίνους, παρά τις επιμέρους διαφορές που παρουσίαζαν με τα φυτικά αυτά σύνολα. Ενδιαφέρον επίσης προκάλεσαν όσες χάντρες ήταν κατασκευασμένες από γυαλί, που ήταν οι πιο πρώιμα γνωστές στους ερευνητές. Όσες μαρτυρίες βρέθηκαν για την πρώιμη παραγωγή χυτών γυάλινων αντικειμένων στην Κρήτη, ήταν λίγες. Γενικότερα, κατάλοιπα του μοναδικού εργαστηρίου επεξεργασίας της ύλης βρέθηκαν στην Κνωσό και χρονολογήθηκαν στο δεύτερο μισό της πρώτης ΥΜ περιόδου.

εικ.9

Χάντρα από χρυσό έλασμα. Στην κύρια όψη της προβάλλει από φυτικό διάκοσμο, υδρόβιο πουλί. Διαστ.2,9 επί 2,35εκ.

Επιπλέον, τα δαχτυλίδια αποτέλεσαν εξίσου σημαντικά αντικείμενα ενδιαφέροντος. Στον θολωτό τάφο Πόρου βρέθηκε ένα χρυσό δαχτυλίδι, που παρουσίαζε εικονογραφία η οποία συνδέεται με τέσσερα δαχτυλίδια, εντοπισμένα σε διαφορετικές περιοχές. Τα συγκεκριμένα δαχτυλίδια είχαν μοτίβα μελισσοκομικής θεματολογίας, με λανθάνοντα θρησκευτικό περιεχόμενο. Δηλαδή, γίνονται εύκολα αναγνωρίσιμες οι ομοιότητες ανάμεσα σε μελισσοκόμους και τις τοπικές ιπτάμενες θεότητες, που ενισχύονται με την παρουσία μελισσοφάγων πτηνών δίπλα στις ανδρικές μορφές.

Μέσα από την έρευνα αυτών των αναπαραστάσεων, γεννιούνται διάφορα ερωτήματα σχετικά με το αν εκτός από τα μυθολογικά στοιχεία, υπήρχαν ενδείξεις για την οργανωμένη εξάσκηση μελισσοκομίας από τους Μινωίτες. Υπάρχει η εντύπωση ότι οι μορφές αυτές ήταν σχεδιασμένες βάσει την αιγυπτιακή και μινωική τεχνική απόδοσης του βάθους, της ιππευτικής διάταξης, όπου τα μακρινά αντικείμενα απεικονίζονταν μικρότερα και πάνω από τα εγγύτερα¹⁰.

Οι βωμοί όπως και οι κυψέλες βρίσκονταν πάντα κάτω από δένδρα, για να μη πετάξει μακριά το σμάρι και χαθεί. Από τις ενέργειες των ανθρώπινων μορφών, που μάζευαν το σμάρι από δέντρα, οι ερευνητές καταλήγουν στην προτίμηση της μελισσοκομικής ερμηνείας αντί της θρησκευτικής.

{10}

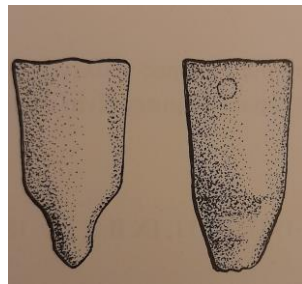
9. Π.Μυηly, 1992, *Μινωικός λαξευτός τάφος στον Πόρο Ηρακλείου*, πιν.27, εικ.242.

εικ.10

γ)Λοιπά αντικείμενα

Ακόμα μικρότερη κατηγορία αποτελούσαν τα λοιπά αντικείμενα, που κατασκευάζονταν από χαλκό, λίθο, κόκαλα και πηλό. Αρχικά, όσον αφορά τα χάλκινα αντικείμενα, αυτά ήταν λείψανα όπλων, εργαλείων και σκευών. Σε καλύτερη κατάσταση βρισκόταν ο σαυρωτήρας, ένα δείγμα σπάνιου είδους οπλοπαρασκευής. Σε όλη την Κρήτη εμφανίζονται παραδείγματα σαυρωτήρων, με ασαφή χρονολόγηση. Η προσθήκη του σαυρωτήρα σε μία λόγχη από όπλο, διπλασίαζε την αξία του. Δεν αποτελούσε όμως μόνο βάση του όπλου, αντίθετα μια επικρατούσα άποψη είναι ότι οι σαυρωτήρες από τον σχηματισμό τους μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως αυτόνομα όπλα.

εικ.11

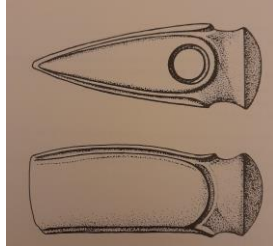
Σαυρωτήρας. Μήκ.4εκ., Διάμ.2,2εκ., Πάχ.Τοιχωμάτων 0,3εκ., Βάρος 43γρ.

Από τα λίθινα ευρήματα, οι μελετητές ήταν βέβαιοι για την προέλευση των αντικειμένων του θαλάμου και προθάλαμου. Όσα βρέθηκαν εκτός αυτών των ορίων είχαν καταστραφεί από τη σύληση του τάφου. Πιο σημαντικό και αισθητικά αξιόλογο εύρημα αποδείχθηκε ο σφυροπέλεκυς. Το σχήμα του ανήκει σε μια αρκετά μεγάλη κατηγορία λίθινων "τελετουργικών", λαξευμένων από καλές πέτρες. Αυτό το εύρημα συνδέθηκε με τις σφύρες, όμως η τελετουργική κατηγορία δεν ήταν ομοιογενής για τον κάθε τύπο. Τα επιμέρους χαρακτηριστικά του αντικειμένου, δηλαδή η σαφής διάκριση της σφύρας από τον πέλεκυ, το εντάσσουν στον τύπο του σφυροπέλεκυ.

{11}

10. E.A.Strand, 2011, *Textile production at three Middle Minoan centers*, εικ.4,σελ.111.

11. Π.Μuhly,1992, *Μινωικός λαξευτός τάφος στον Πόρο Ηρακλείου*, σελ.94, εικ.274.

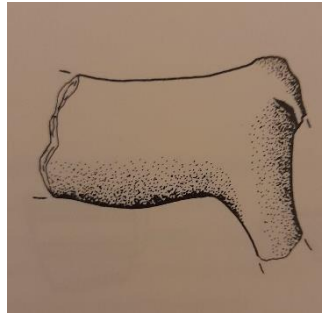

εικ.12

Σφυροπέλεκυς από κιτρινοκάστανο ασβεστόλιθο. Κομβιόσχημη σφύρα χωρίς σημάδια χρήσης. Μήκ. 11εκ., Πλ. 4,1εκ., Πάχ. 4εκ.

Τέλος, σημειώθηκαν περιορισμένα κοκάλινα και πήλινα ευρήματα από την επίχωση του προθάλαμου και του δρόμου, με ασαφή χρονολογική προέλευση. Πιο σημαντικά ήταν τα υπολείμματα ενός κράνους από δόντια αγριόχοιρου, τα δύο καλύτερα διατηρημένα είχαν φθορές στα άκρα από τη φυσική τριβή των δοντιών του ζώου όσο αυτό ζούσε.

Παράλληλα βρέθηκαν χτένες από κόκαλο. Αυτές ως σπάνιο εύρημα στην Κρήτη, δίνουν σημασία στο θραύσμα χτένας, που βρέθηκε στον δρόμο του Π 1967 και ανήκε στον τύπο χτένας ο οποίος έφερνε ράχη χωρισμένη σε δύο ζώνες με γλυφές. Τα πήλινα κτερίσματα χρησίμευαν κυρίως ως υφαντικά βάρη, το μοναδικό ειδώλιο που εντοπίστηκε, έφερε σχήμα βοδιού.

εικ.13

ειδώλιου βοδιού από κοκκινοκίτρινο πηλό. Έχει φθαρμένη επιφάνεια. Ύψ. 6,7εκ. Μήκ. 9,5εκ. Π. Muhly 1992, σελ.101. Εικ.310.

Νεκρικά φορεία

Μοναδική ένδειξη ότι τα φορεία που βρέθηκαν στον Π 1967 χρησιμοποιήθηκαν για την εκφορά και απόθεση νεκρών, αποτέλεσε η ανάλογη χρήση τους σε κρητικούς τάφους της περιόδου όπου άνηκε το νεκροταφείο του Πόρου. Όμως και αυτά τα παραδείγματα δεν έδειχναν τον τρόπο αποκατάστασης της μορφής τους, καθώς μόνο τα ίχνη τους ήταν καλά διατηρημένα.

{12}

12. Π. Muhly, 1992, *Μινωικός λαξευτός τάφος στον Πόρο Ηρακλείου*, σελ.98, εικ.284.

13. Π. Muhly, 1992, *Μινωικός λαξευτός τάφος στον Πόρο Ηρακλείου*, σελ.102, εικ.311.

Οι κατασκευές του Π 1967 και γενικότερα των ταφών του Πόρου, είναι οι μόνες που ταυτίζονται με πραγματικά έπιπλα. Αρχικά, τα αιγιακά φορεία θεωρούνταν ως κατασκευές που χρησιμοποιήθηκαν μόνο για τη μεταφορά και εναπόθεση του νεκρού και οι φθορές που παρουσίαζαν, καθιστούσαν αδύνατη τη συσχέτισή τους με πιο περίπλοκες κατασκευές (δηλ. φέρετρα). Από την έρευνα των σύνθετων συνόλων φορείων από τον Π 1967 που κίνησαν το έντονο ενδιαφέρον των μελετητών Hagg και Sieurin¹⁴, πηγάζουν ορισμένα συμπεράσματα σχετικά με τη χρήση ομοίως παρασκευαζόμενων φορείων στην Κρήτη. Τα δεδομένα ταφής στον Πόρο-Κατσαμπά, μπορούν να θεωρηθούν ως συχνά και αδιάκοπτα γεγονότα, τα οποία συνδέουν τα φέρετρα της μινωικής περιόδου με τα φορεία, υποδηλώνουν πως τα αυτά τα δύο νεκρικά "έπιπλα" αντιπροσώπευαν δύο όμοιες όψεις του ίδιου φαινομένου τελετουργικής παράδοσης.

Επίλογος

Η μελέτη των ταφών της μινωικής περιόδου, όπως του Πόρου-Κατσαμπά που είχα την ευκαιρία να αναλύσω περαιτέρω, έδωσε μια σειρά από παρατηρήσεις που αποτέλεσαν αρωγή για τον τρόπο εξέτασης των νεοανακτορικών ταφικών συνόλων τη σύγχρονη εποχή. Το πιο βέβαιο συμπέρασμα ήταν ότι ο οικισμός και τα νεκροταφεία του επίνειου της Κνωσού είχαν μεγάλη έκταση και ιστορικό περιεχόμενο, μέχρι την εγκατάλειψή τους το δεύτερο μισό της πρώτης ΥΜ περιόδου. Την περίοδο αυτή σημειώθηκαν οι πιο πλούσιες ταφές σε κτερίσματα υψηλής ποιότητας, γεγονός που μαρτυρεί σημαντική άνοδο στην οικονομική και κοινωνική διαστρωμάτωση των κατοίκων και δίνει ένα ακόμα στοιχείο για την απότομη εγκατάλειψή του και την ταυτόχρονη ίδρυση του νεκροταφείου στον Κατσαμπά.

{13}

14. Π.Μuhly, 1992, *Μινωικός λαξευτός τάφος στον Πόρο Ηρακλείου*, σελ.162.

Βιβλιογραφία

Π. Muhly, 1992, *Μινωικός λαξευτός τάφος στον Πόρο Ηρακλείου*, Βιβλιοθήκη της εν Αθήναις Αρχαιολογικής Εταιρείας, Αθήνα.

Ε. Μαντζουράνη, 2002, *Προϊστορική Κρήτη Τοπογραφία και αρχιτεκτονική*, Ινστιτούτο του βιβλίου-Καρδαμίτσα, Αθήνα, σελ.68-69.

Ν. Δημοπούλου-Ρεθεμιωτάκη, 2004, *Το επίγειο της Κνωσού στον Πόρο-Κατσαμπά*, τομ.12, British School of Athens, Αθήνα, σελ.363-380.

Ε.Α. Strand, 2011, *Textile production at three Middle Minoan centers*, Ρέθυμνο, Πεπραγμένα ΙΑ' κρητολογικού συνεδρίου, Ρέθυμνο, σελ.110-114.

